

ZATRUDNIENIE

Rynek pracy w Małopolsce

2017

2018

**Opracowanie powstało w Wojewódzkim Urzędzie Pracy
w Krakowie**

Zespół redakcyjny raportu:

Olga Łach, Monika Panecka-Niepsuj, Bogusław Garbiec

Copyright by Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

ISBN: 978-83-65367-94-5

Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie

pl. Na Stawach 1

30-107 Kraków

Tel. 12 428 78 70

Faks 12 422 97 85

kancelaria@wup-krakow.pl

www.wup-krakow.pl

Kraków 2018

Spis treści

Wnioski.....	3	Wynagrodzenia	30
Podmioty gospodarcze i przedsiębiorczość.....	5	Imigranci zarobkowi	33
Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w powiatach.....	6		
Zmiany w strukturze branżowej.....	9		
Nakłady inwestycyjne.....	10		
Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach Małopolski.....	12		
Rentowność małopolskich przedsiębiorstw.....	14		
Upadłości.....	15		
Kondycja firm w ocenie przedsiębiorców.....	17		
Kondycja firm w ocenie przedsiębiorców.....	18		
Automatyzacja - przemysł 4.0	19		
Liczba i charakter pracujących.....	21		
Zatrudnienie	25		
Zapotrzebowanie na pracowników	27		
Praca nierejestrowana.....	28		

Wnioski

W województwie Małopolskim zanotowano spadek liczby pracujących w stosunku do roku ubiegłego o 18 tys. osób. Zdecydowana większość Małopolan pracuje w pełnym wymiarze godzinowym (92%), a zatrudnienie na część etatu wciąż nie jest popularną formą zatrudnienia zarówno w województwie małopolskim, jak i w całej Polsce. Tendencją spadkową wykazał się również wskaźnik zatrudnienia w województwie (o 0,7 p. proc.) i wyniósł dokładnie tyle samo co wskaźnik dla Polski (53,7%).

Warto zaznaczyć, że województwo małopolskie jest liderem pod względem zatrudnienia w sektorze nowoczesnych usług biznesowych. Krakowskie centra usług biznesowych (BPO, SSC, IT, R&D) zatrudniały ponad 63 tys. pracowników, tj. o 13% więcej w porównaniu do analogicznego okresu w roku poprzednim. Rok 2017 był początkiem działalności takich firm jak: *Infinity Ward, Kingfisher, Qualtrics, Varroc Lighting Systems, ABB, ACT•1 Group, Alight Solutions, HedgeServ, Xceedance*.

Również współczynnik aktywności zawodowej zmniejszył się o 0,6 p. proc. do poziomu 56,5%. Jednocześnie zanotowano wzrost obciążenia pracujących osobami niepracującymi (bezrobotnymi i biernymi zawodowo). W IV kwartale 2017 roku wyniosło 862 osoby niepracujące na 1000 pracujących.

Od 2014 roku stopniowo wzrasta przeciętne zatrudnienie w województwie małopolskim, które w roku 2017 wyniosło 483,6 tys. Przemysł (46%) oraz handel i naprawa pojazdów samochodowych (28%) cechują się największym przeciętnym zatrudnieniem.

Natomiast największa dynamika przeciętnego zatrudnienia odnotowana została w sekcji dot. administrowania i działalności wspierającej (wzrost o 18%), a także w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (wzrost o 13%). Najmniejsza dynamika dotyczyła handlu i naprawy pojazdów samochodowych (brak wzrostu), budownictwa (wzrost o 2%), a także obsługi rynku nieruchomości (wzrost o 3%).

W porównaniu do poprzedniego roku znacząco wzrosło zapotrzebowanie na pracowników, co odzwierciedla liczba wolnych miejsc pracy wynosząca 11,3 tys. i w porównaniu do poprzedniego roku wzrosła o 4,5 tys. (66%). Również oferty pracy pozostające w dyspozycji małopolskich urzędów pracy wskazują na duże zapotrzebowanie na pracowników. W całym 2017 roku w małopolskich powiatowych urzędach pracy zgłoszono 116 224 ofert pracy (o 12%, czyli 12 489 ofert więcej niż w roku ubiegłym).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto według przedsiębiorstw wynoszące 4375,40 zł wzrosło o 309 zł (o 7,6%) w porównaniu do 2016 roku. Dynamika wzrostu wynagrodzeń w województwie małopolskim była wyższa niż średnio w kraju, jednak przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce było wyższe o 155 zł.

Wśród nowoczesnych usług biznesowych (BPO, SSC, IT, R&D) na rynku krakowskim największe tempo wynagrodzeń można zaobserwować w przypadku stanowisk specjalistycznych w obszarze IT jako efekt dużego zapotrzebowania na tego rodzaju usługi. Pracodawcy odczuwają presję płacową – w celu

przyciągnięcia najlepszych specjalistów oferują bardziej atrakcyjne warunki finansowe, a także podejmują działania związane z budową i rozwojem systemów motywacyjnych i niestandardowych benefitów pozapłacowych.

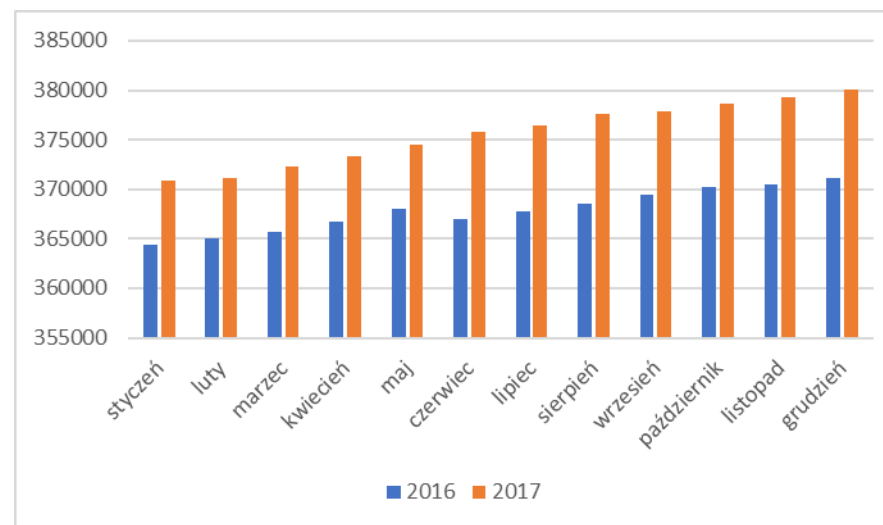
O 33% wzrosła w województwie małopolskim liczba zarejestrowanych oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca z Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy (134 500 oświadczeń). Jednak zauważalny jest spadek tempa tego wzrostu.

W 2017 roku wydano także 22 162 zezwoleń na pracę dla cudzoziemców, czyli o 7 024 więcej niż w roku ubiegłym (wzrost o 46%). W porównaniu do roku ubiegłego widać zmniejszony udział zezwoleń na pracę dla obywateli Ukrainy, Mołdawii, za to zwiększył się udział wydanych zezwoleń na pracę dla osób z krajów pozaeuropejskich: Indii, Nepalu i Bangladeszu.

Podmioty gospodarcze i przedsiębiorczość

W województwie małopolskim na koniec grudnia zarejestrowanych było ponad 380,0 tys. podmiotów gospodarczych¹. W odniesieniu do analogicznego okresu roku poprzedniego nastąpił wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 8,9 tys. (2,4%). Podmioty gospodarcze sektora prywatnego w 2017 roku stanowiły 97,1% wszystkich podmiotów gospodarczych w województwie. W porównaniu do 2016 roku nastąpił wzrost ich liczby o ponad 9 tys. (do 369,0 tys.). Natomiast w sektorze publicznym w ujęciu rocznym zanotowano spadek liczby podmiotów do 7,0 tys. (10,3%). Zachowała się struktura firm według wielkości zatrudnienia w stosunku do 2016 roku. 95,8% stanowią podmioty mikro zatrudniające do 9 pracowników (364,1 tys., wzrost o 9 tys.). W grupie podmiotów zatrudniających 10-49 osób, która stanowiła w 2017 roku 3,5% nastąpił spadek w odniesieniu do 2016 roku o 0,2 tys. (do 13,1 tys.). Na niezmiennym poziomie utrzymuje się udział podmiotów średnich i dużych, zatrudniających powyżej 50 osób (0,7%; 2,4 tys.).

Wykres 1. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie małopolskim w latach 2016-2017

Źródło: Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w grudniu 2017 r., Urząd Statystyczny w Krakowie.

¹ Dane z rejestru REGON na podstawie Banku Danych Lokalnych

Zmiana liczby podmiotów gospodarczych w powiatach

W województwie małopolskim w 2017 roku dominującą formą prawną była działalność osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (272,6 tys. podmiotów; 71,7%). W stosunku do roku poprzedniego w tej grupie nastąpił wzrost o 2,0%. Wyższe tempo wzrostu jest wyższe w przypadku osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (107,5 tys. podmiotów), których liczba wzrosła o 3,3%.

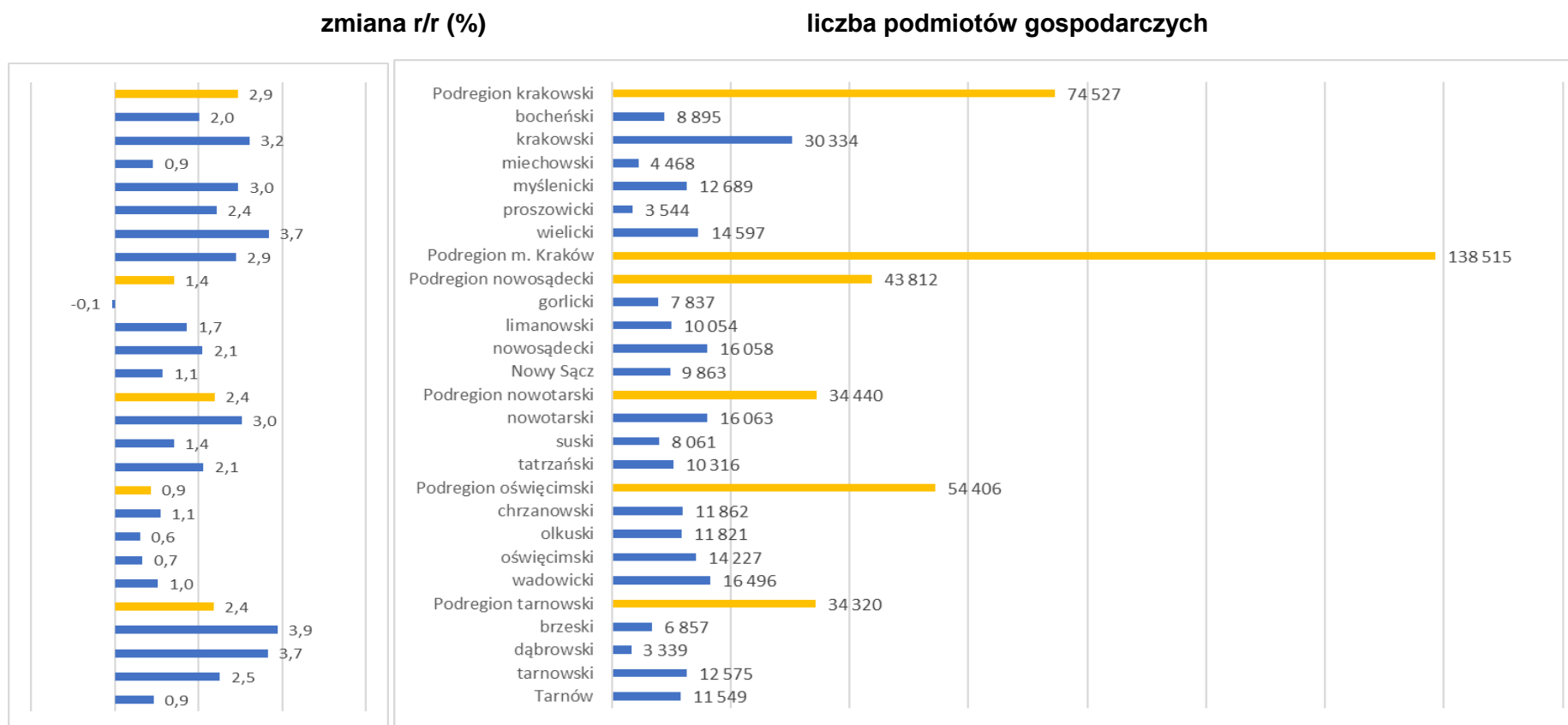
Na terenie województwa na koniec 2017 roku zarejestrowanych było 71,7 tys. spółek, z czego 43,5 tys. stanowiły spółki handlowe (wzrost o 7,7% w skali roku), natomiast 28,2 tys. spółki cywilne (wzrost o 0,2%). W grupie spółek handlowych ponad 35 tys. stanowią podmioty z kapitałem prywatnym krajowym (wzrost o 7,6%). Spółki z udziałem kapitału zagranicznego stanowią 14,6% (6,3 tys., wzrost o 6,8%). Ponadto odnotowano 365 spółek państwowych osób prawnych (wzrost o 2,5%) oraz 90 spółek Skarbu Państwa (spadek o 2,2%). W bazie REGON w 2017 roku zarejestrowanych było 1124 spółdzielni z terenu województwa małopolskiego, 20 przedsiębiorstw państwowych, 2487 fundacji (wzrost o 10,7%) oraz 10534 stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (wzrost o 3,9%).

W dalszym ciągu Kraków, jako stolica województwa małopolskiego, ze względu na kapitał ludzki, rozbudowaną infrastrukturę, potencjał demograficzny, rozwinięty sektor usług dla biznesu, zaplecze naukowo-badawcze, jest najbardziej atrakcyjnym miejscem dla

prowadzenia działalności gospodarczej². Najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było w Krakowie (36,4%). W następnej kolejności znalazł się podregion krakowski (19,6%), oświęcimski (14,3%) i nowosądecki (11,5%). Poza Krakowem znaczną liczbę podmiotów zanotowano w powiecie krakowskim (30,3 tys.), wadowickim (16,5 tys.) i nowotarskim oraz nowosądeckim (po 16,1 tys.). Najmniej podmiotów miało swoje siedziby w powiatach dąbrowskim (3,3 tys.), proszowickim (3,5 tys.), miechowskim (4,5 tys.) i brzeskim (6,9 tys.). Wszystkie podregiony województwa małopolskiego w 2017 roku zanotowały wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Największe wzrosty dotyczą podregionu krakowskiego oraz podregionu m. Kraków (po 2,9%). Na kolejnym miejscu pod tym względem znalazł się podregion nowotarski i tarnowski (po 2,4%). Najmniejszy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów miał miejsce w podregionie oświęcimskim (0,9%). Wśród powiatów największy wzrost odnotowano w: brzeskim (3,9%), wielickim, dąbrowskim (po 3,7%) i krakowskim (3,2%). Jedynie w powiecie gorlickim nastąpił spadek liczby podmiotów o 0,1%, gdzie uprzednio zanotowano niewielki wzrost o 0,3%.

² Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie małopolskim stan na koniec 2017 r., Urząd Statystyczny w Krakowie

Wykres 2. Liczba podmiotów gospodarczych i zmiana (w %) w stosunku do roku 2016 w podregionach i powiatach województwa małopolskiego (stan na 31 grudnia 2017 roku)

Źródło: Bank Danych Lokalnych na podstawie rejestru REGON

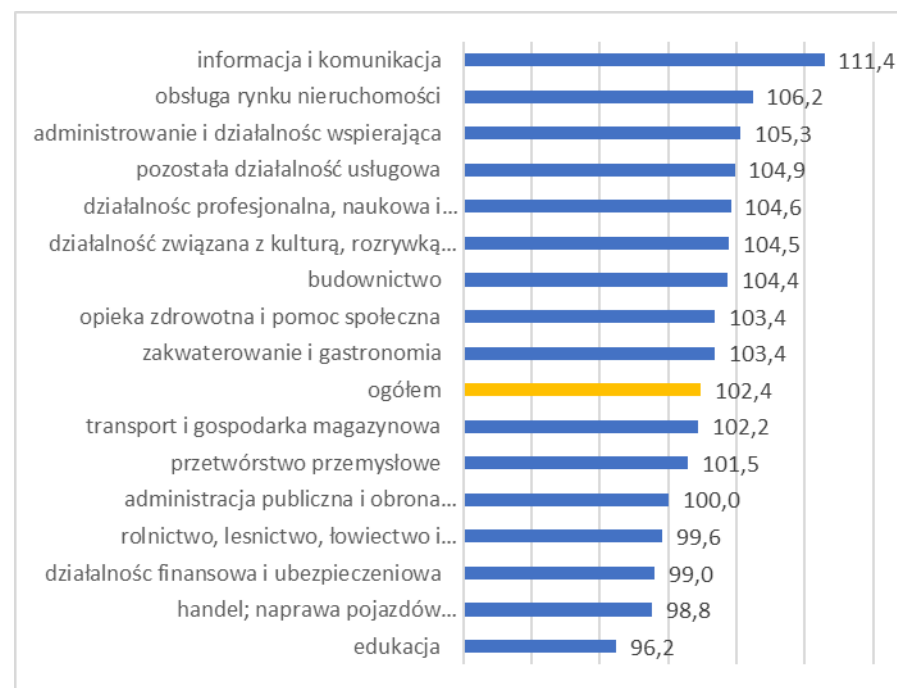
W 2017 roku zarejestrowano 34,0 tys. nowych podmiotów gospodarczych na terenie województwa małopolskiego. Znaczną większość (ponad 81,0%) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (27,6 tys.). w tym czasie zarejestrowano 4,4 tys. spółek handlowych (13,0%). Najwięcej nowych podmiotów zarejestrowano w sekcjach budownictwo (6,9 tys.; 20,3%), handel; naprawa pojazdów samochodowych (5,7 tys.; 16,7%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (3,8%; 11,1%). W całym 2017 roku wyrejestrowano natomiast 24,9 tys. podmiotów, z czego 22,1 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 1,0 spółek handlowych. Najwięcej z nich zaklasyfikowanych było w sekcjach handel; naprawa pojazdów samochodowych (6,4 tys.; 25,7%), budownictwo (4,7 tys.; 19,0%) i przetwórstwo przemysłowe (2,1 tys.; 8,4%). Na koniec grudnia 2017 roku w rejestrze REGON widniało 29,4 tys. podmiotów z zawieszoną działalnością (o 0,1% mniej niż w 2016 roku)³.

³ Informacja bez podmiotów, dla których informacja o adresie siedziby/miejsu zamieszkania nie występuje w rejestrze REGON

Zmiany w strukturze branżowej

Wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej większość stanowiła branża handel; naprawa pojazdów samochodowych (23,5%; 87,2 tys.). W odniesieniu do roku poprzedniego zmalał udział tej branży o 1,2%. Największe wzrosty liczby podmiotów gospodarki narodowej zanotowano w branżach informacja i komunikacja (8,9%), administrowanie i działalność wspierająca (5,2%), obsługa rynku nieruchomości (4,8%) i działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (4,6%). Oprócz wspomnianej wcześniej branży handel; naprawa pojazdów samochodowych spadki zanotowano w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (2,3%), rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (0,2%). Zauważalny jest znaczny wzrost sektora usług biznesowych, do których zalicza się działalność profesjonalną, naukową i techniczną, informację i komunikację, obsługę rynku nieruchomości oraz administrowanie i działalność wspierającą. Łącznie w branżach tych na przestrzeni lat 2016 i 2017 przybyło 4,7 tys. podmiotów. Udział tego sektora pod koniec 2017 roku wynosił 21,2%.

Wykres 3. Zmiana liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w województwie małopolskim w poszczególnych branżach (stan na 31 XII 2017 w porównaniu z końcem 2016 (2016=100))

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Nakłady inwestycyjne

W roku 2017 w województwie małopolskim ponownie po jednorocznym spadku zanotowano 1,9% wzrost nakładów na inwestycje poniesionych przez przedsiębiorstwa. W okresie od stycznia do września 2017⁴ roku małopolskie podmioty poniosły nakłady w kwocie 5174,0 mln zł.

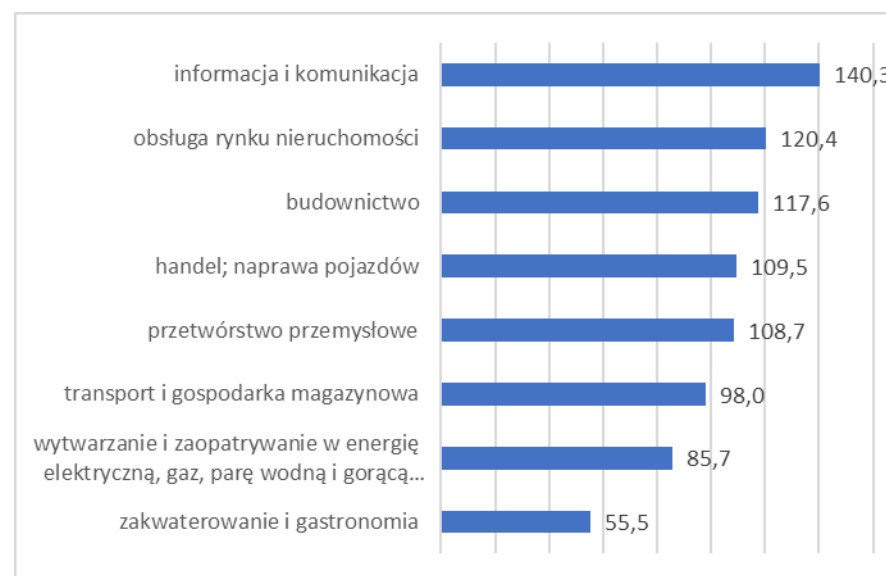
Rok 2017 cechował się największymi nakładami inwestycyjnymi poniesionymi na środki trwałe w zakresie maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi (2626,1 mln zł; spadek o 6,3%). Największy 26,2% wzrost inwestycji zaobserwowano w przypadku środków transportu (566,3 mln zł). Natomiast w zakresie budynków i budowlu inwestycji wzrosły o 8,5% do 1960,8 mln zł.

Największe nakłady inwestycyjne w 2017 roku poniesiono w przetwórstwie przemysłowym (2573,3 mln zł), natomiast najmniej zainwestowano w branżę związaną z obsługą rynku nieruchomości (5,9 mln zł). W większość branż w trzech pierwszych kwartałach 2017 roku nastąpił wzrost inwestycji (wykres 4). Największy wzrost nakładów inwestycyjnych odnotowano w informacji i komunikacji (o 40,3% do 168,8 mln zł), obsłudze rynku nieruchomości (o 20,4% do 5,9 mln zł) oraz budownictwie (o 17,6% do 68,0 mln zł). Natomiast zdecydowanie największy spadek inwestycji dotyczył zakwaterowania i gastronomii (o 44,5% do 19,2 mln zł), branży którą uprzednio odnotowała największy wzrost inwestycji. Ponadto mniejsze inwestycje poczyniono w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w

⁴ W momencie pisania raportu najbardziej aktualnymi danymi były dane do III kwartału 2017 roku. Dane pochodzą z firm zatrudniających powyżej 9 pracowników.

energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (spadek o 14,3% do 1016,0 mln zł) i transporcie i gospodarce magazynowej (spadek o 2,0% do 328,6 mln zł).

Wykres 4. Dynamika nakładów inwestycyjnych poniesionych przez podmioty zarejestrowane na terenie województwa małopolskiego w kwartałach I-III 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych.

W 2017 roku inwestycje w województwie małopolskim przede wszystkim polegały na⁵:

- Inwestowaniu w rozwój kolei (nowoczesne pociągi Kolei Małopolskich, oferta biletowa „Taryfa Małopolska”, Autobusowe Linie Dowozowe, wydłużenie 2 linii Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej do Skawiny);
- Inwestowaniu w infrastrukturę (realizacja największego w historii planu budowy dróg, obwodnice Oświęcimia, Skały, Wolbromia, Gdowa, Babic, Miechowa, przy węźle Poronin, parkingi P%R, budowa tras rowerowych - Velo Dunajec, Wiślana Trasa Rowerowa, 6 nowych Miejsc Obsługi Rowerzystów);
- Realizacji projektu LIFE w walce o czyste powietrze w regionie;
- Inwestowaniu w regionalną służbę zdrowia (umowy na wsparcie unijne z RPO WM, modernizacja i doposażenie szpitali, profilaktyka zdrowotna

W 2016 roku w województwie małopolskim o 10,1 tys. wzrosła liczba aktywnych przedsiębiorstw⁶, których udział w skali kraju pozostał na nie zmienionym 9,3% poziomie. Na przełomie lat 2015 i 2016 nastąpił wzrost liczby pracujących w województwie o 48,3 tys.

⁵ <https://www.malopolska.pl/aktualnosci/samorzad/dobry-2017-rok-dla-malopolski>, dostęp 03.04.2018 r.

⁶ *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2016 roku, Główny Urząd Statystyczny*, Warszawa 2017 (na dzień opracowania raportu brak dostępnych danych za 2017 rok). Prezentowane dane nie obejmują jednostek prowadzących działalność zaklasyfikowaną według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 do sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa) oraz O (administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne).

zdecydowanie najliczniej reprezentowani są pracownicy mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających do 9 osób (44,0%). Firmy największe tworzyły miejsca pracy dla 25,5% pracujących, natomiast przedsiębiorstwa średnie i małe dla odpowiednio 16,5% i 14,0%.

W porównaniu do roku 2015 przychody na jeden podmiot zmalały z 1,8 mln zł do 1,7 mln zł. W odniesieniu do średniej krajowej przychody przedsiębiorstw były niższe o 19,0%.

W województwie małopolskim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 3972 zł. Nastąpił wzrost o 4,4% w porównaniu do roku poprzedniego. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w województwie kształtowało się na zbliżonym poziomie jak w 2015 roku, wynoszącym 95,0% średniej krajowej. W poszczególnych grupach wielkościowych przedsiębiorstw w relacji do średniej krajowej dla danej kategorii najkorzystniej dla pracowników kształtowało się wynagrodzenie w firmach zatrudniających powyżej 250 osób (99,8%). W tej kategorii zanotowano wzrost z 97,8% sprzed roku. Nieznacznie słabiej wypadły pod tym względem firmy średnie (98,0%). Te dwie kategorie zanotowały poprawę w stosunku do średniej krajowej. Dla mikrofirm wskaźnik ten kształtował się na takim samym poziomie jak rok wcześniej (95,0%), natomiast dla firm małych relacja ta osłabła do poziomu 93,7%.

Tabela 1. Wynik finansowy przedsiębiorstw z województwa małopolskiego w 2016 roku

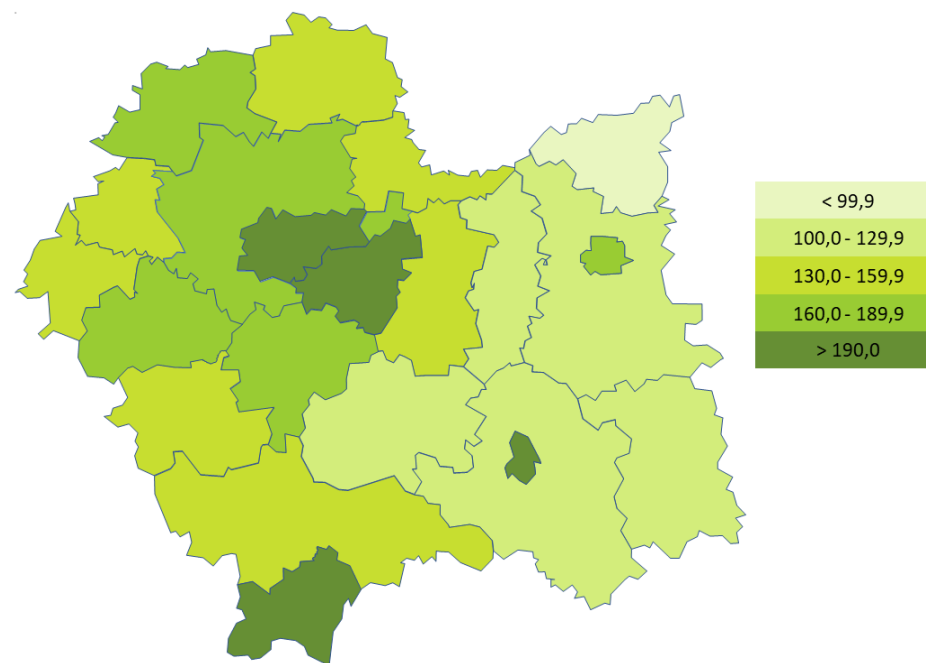
Wyszczególnienie	ogółem	0-9 pracujących	10-49	50-249	250 i więcej
Liczba aktywnych przedsiębiorstw	187692	180238	5822	1356	276
Udział regionu w Polsce (%)	9,3	9,3	10,2	8,8	7,7
Liczba pracujących	848571	373644	118938	139730	216259
Struktura pracujących (%)	100	44,0	14,0	16,5	25,5
Przychody na 1 podmiot (mln zł)	1,7	0,5	8,9	46,3	477,2
Struktura przychodów (%)	100	25,0	15,7	19,1	40,2
Miesięczne wynagrodzenie brutto na 1 zatrudnionego (zł)	3972	2486	3486	4304	4994

Źródło: *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2016 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

Wskaźnik przedsiębiorczości w województwie małopolskim

Województwo małopolskie to region o dużym potencjale dla rozwoju przedsiębiorczości. Wskaźnik przedsiębiorczości liczony liczbą podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym dla województwa małopolskiego wynosi 181,2 (dla Polski 181,3) i zajmuje szóste miejsce wśród wszystkich województw. Przedsiębiorczość w województwie małopolskim wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Wyraźna jest tendencja do koncentracji w dużych ośrodkach miejskich (mapa 1). W części wschodniej województwa wskaźnik przedsiębiorczości notuj niższe wartości niż na pozostałym obszarze. Wśród powiatów, gdzie przedsiębiorczość jest najbardziej rozwinięta należy wymienić: Kraków (296,0), tatrzański (246,6), Nowy Sącz (191,1), wielicki (189,1) i krakowski (178,4). Natomiast na drugim biegunie znalazły się powiaty wschodnie województwa: dąbrowski (87,4), tarnowski (98,7), gorlicki (115,8), brzeski (117,2) i nowosądecki (120,7).

Mapa 1. Wskaźnik przedsiębiorczości w powiatach województwa małopolskiego (liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym)

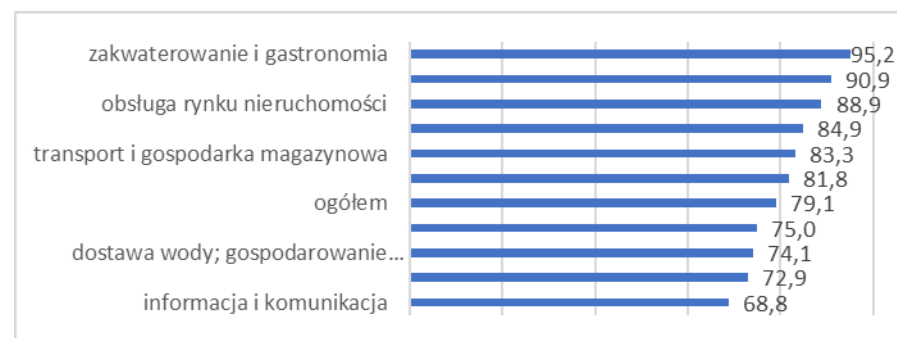

Źródło: opracowanie własne

Rentowność małopolskich przedsiębiorstw

Rentowność małopolskich przedsiębiorstw w okresie od stycznia do września 2017 roku kształtowała się na zbliżonym poziomie z lat ubiegłych. W porównaniu do analogicznego okresu roku 2016 nastąpił spadek o 1,5 p.p.) przedsiębiorstw, które wykazywały zysk netto w III kwartale 2017 roku w województwie było 79,1%. Najwyższą rentownością cechowały się firmy z branży zakwaterowanie i gastronomia (95,2%), wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (90,9%) oraz obsługa rynku nieruchomości (88,9%). Natomiast najmniej korzystnie pod tym względem wypadły przedsiębiorstwa w branży informacja i komunikacja (68,8%), budownictwo (72,9%) i dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (74,1%).

Wykres 5. Udział liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w województwie małopolskim wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw z branży (w %)

Źródło: Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego IV kwartał 2017, Urząd Statystyczny w Krakowie, luty 2018

Upadłości

Niewypłacalność to niezdolność przedsiębiorcy do regulowania zobowiązań wobec dostawców, skutkująca upadłością lub wszczęciem postępowania restrukturyzacyjnego. W skali globalnej odnotowano wzrost niewypłacalności o 1%, w stosunku do roku 2016, przy czym w zależności od regionu zaistniała duża różnorodność. Największy wzrost liczby niewypłacalności dotyczy Regionu Ameryki Łacińskiej o 17% oraz Regionu Azji i Pacyfiku o 14%. Region Europy Środkowej i Wschodniej odnotował wzrost liczby upadłości o 4%. Spadek liczby upadłości miał miejsce w Europie Zachodniej o 6% i w Regionie Ameryki Północnej o 4%. Osobną grupę przedsiębiorców niewypłacalnych stanowią takie podmioty, wobec których sądy wydały postanowienia o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości lub w stosunku, do których nie wniesiono wniosku o upadłość lub restrukturyzację, a które nie regulują swych zobowiązań. Brak jest jednak globalnych informacji o liczbie tych podmiotów i o dalszym ich losie. Dla zachowania porównywalności danych z latami poprzednimi pod względem liczby upadłości, postępowania restrukturyzacyjne należy rozpatrywać łącznie, gdyż stanowią jedynie nową wersję postępowań naprawczych funkcjonujących na

podstawie przepisów obowiązujących do końca 2015 r. W skali kraju odnotowano wzrostową tendencję w zakresie liczby podmiotów gospodarczych składających wnioski o upadłość i restrukturyzację. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto raport opublikowany przez Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej. W 2017 r. nastąpił w Polsce wzrost liczby

niewypłacalności przedsiębiorców w stosunku do roku ubiegłego o ponad 14,79%. Branże, które najmocniej odczuły brak koniunktury to handel hurtowy, przetwórstwo i budownictwo. Przedsiębiorcy niewypłacalni w stosunku do których wszczęto postępowanie upadłościowe lub restrukturyzacyjne w 2017 r., a mający główny ośrodek zarządzania w Małopolsce, którzy nie byli w stanie samodzielnie zaspokoić zaległych roszczeń pracowniczych, występowali o wypłatę tych świadczeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. W 2017 r. rekordową ilość środków wypłacono pracownikom ogólnopolskiej spółki Alma Market S.A. oraz pracownikom Spektrum Nova Sp. z o.o. w upadłości, DBT S.A. w upadłości, Wąs-Bud Sp. z o.o. w upadłości, Sotronic Sp. z o.o. w upadłości, Prozach S.A. w upadłości, BrillantModule Sp. z o.o. w upadłości.

Tabela 2. Upadłości i postępowania restrukturyzacyjne oraz świadczenia wypłacane z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w województwie małopolskim w latach 2006-2017

Rok	Liczba upadłości krajowych i wszczętych postępowań restrukturyzacyjnych	Liczba upadłości i postępowań restrukturyzacyjnych w Małopolsce	Wskaźnik % niewypłacalności w Małopolsce do niewypłacalności w Polsce	Wartość świadczeń wypłacanych z FGŚP pracodawcom zarejestrowanym w Małopolsce (w mln zł)	Liczba pracowników firm zarejestrowanych w Małopolsce otrzymujących świadczenia z FGŚP
2006	576	28	4,86	5,0	1500
2007	447	28	6,26	3,0	818
2008	411	20	4,87	3,0	596
2009	691	53	7,67	4,0	745
2010	655	52	7,94	10,0	1677
2011	723	64	8,85	6,0	1470
2012	877	69	7,87	20,5	3469
2013	926	91	9,83	19,1	2961
2014	760	94	12,37	12,9	1506
2015	741	65	8,77	10,1	1467
2016	818	79	9,66	7,4	1889
2017	939	72	7,67	23,3	4113

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUP w Krakowie – Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Z powyższego zestawienia wynika, że w stosunku do roku poprzedniego, sytuacja przedsiębiorców zarejestrowanych w Małopolsce uległa nieznacznemu polepszeniu, a w skali kraju nastąpił wzrost liczby upadłości i wszczętych postępowań restrukturyzacyjnych o 14,79%, co miało wpływ na przedsiębiorców zarejestrowanych poza Małopolską, a prowadzących działalność w naszym regionie. Jednakże ze względu na brak danych z lat poprzednich, tabela nie uwzględnia wydanych przez sądy postanowień o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości. W skali kraju takich postanowień wydano w 2017 r. 430, przy 151 w 2016 r. Sumując dane za 2017 w zakresie postępowań upadłościowych, restrukturyzacyjnych oraz postanowień sądów oddalających wnioski o ogłoszenie upadłości, otrzymujemy informacje, że problemy finansowe dotknęły w tym roku 1369 przedsiębiorców, co przewyższa dane z roku 2016 (969) o 41,28%. Wprawdzie brak jest informacji ile postanowień o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości wydano w stosunku do podmiotów zarejestrowanych w Małopolsce, jednak przyjmując analogiczny wskaźnik jak do upadłości otrzymamy informacje, że problemy finansowe dotknęły około 12% przedsiębiorców więcej niż w 2016 r. Reasumując powyższe informacje należy uznać, iż sytuacja ekonomiczna przedsiębiorców małopolskich, w porównaniu do roku ubiegłego uległa dalszemu pogorszeniu, gdyż wzrosła liczba podmiotów niewypłacalnych.

Kondycja firm w ocenie przedsiębiorców

Dyrektorzy podmiotów, mających siedzibę w województwie małopolskim, prowadzący działalność w zakresie informacji i komunikacji, przetwórstwa przemysłowego, handlu detalicznego oraz transportu i gospodarki magazynowej ogólny klimat koniunktury oceniają pozytywnie⁷. Nieznacznie bardziej pesymistyczne oceny wyrażają przedstawiciele firm z branż zakwaterowanie i gastronomia oraz budownictwo. Zmian w tym zakresie nie odczuły firmy działające w handlu hurtowym.

Wśród barier najczęściej wskazywanych przez przedsiębiorców znajdują się problemy związane z kosztami zatrudnienia (najważniejsza w branży budownictwo i usługi, istotna w firmach handlowych). Ponadto do najczęściej napotykaných barier należą te związane z konkurencją na rynku, wskazywane zwłaszcza przez jednostki handlowe. Ponadto we wszystkich rodzajach działalności wśród wskazywanych barier znalazły się te związane z wysokimi obciążeniami na rzecz budżetu oraz niejasnych i niespójnych przepisów prawnych.

W branży budowlanej i usługowej, w ocenie ich przedstawicieli, w skali roku nastąpił wzrost trudności związanych z niedoborem wykwalifikowanych pracowników, natomiast firmy handlowe z niedoborem pracowników. W mniejszym stopniu w przypadku

wszystkich rodzajów działalności, odczuwane są trudności związane z niepewnością ogólnej sytuacji gospodarczej. W budownictwie znacznie rzadziej, w porównaniu do roku 2016, wskazywane są problemy związane z niedostatecznym popytem.

⁷ *Koniunktura gospodarcza w grudniu 2017 r. opinie formułowane przez jednostki z siedzibą w województwie małopolskim, ogólny klimat koniunktury, opracowanie sygnałowe*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 29.12.2017. w przetwórstwie przemysłowym badaniem objęte są podmioty o liczbie pracujących 10 i więcej osób. W pozostałych badaniach (budownictwo, handel hurtowy i detaliczny, usługi) uczestniczą również podmioty o liczbie pracujących do 9 osób.

Automatyzacja - przemysł 4.0

Automatyzację pracy można zdefiniować jako zastępowanie pracy wykonywanej przez człowieka maszynami lub programami komputerowymi. Jest to proces związany z czwartą rewolucją przemysłową (Przemysł 4.0), która opiera się na globalnym dostępie do danych oraz maszyn (*Internet of Things*) oraz autonomizacji procesów produkcyjnych (rozwój inteligencji maszynowej, uczenia maszynowego)⁸. W 2016 roku 1/3 firm badanych przez firmę ASTOR deklarowała, że w ich firmach prowadzone są działania mające na celu wdrożenie rozwiązań Przemysłu 4.0⁹. Ponadto, szacuje się, że w 2017 roku w Polsce blisko 30% firm sektora nowoczesnych usług biznesowych wykorzystywało rozwiązania związane z automatyzacją (*Robotic Process Automation* i/lub *Artificial Intelligence*), a około 40% przedsiębiorstw było na etapie wdrażania projektów RPA i/lub AI¹⁰. Dynamika procesów automatyzacji w Polsce widoczna jest na przestrzeni ostatnich lat – w 2016 roku już ¾ firm wspierało swój proces produkcyjny informatycznie (systemy planowania zasobów przedsiębiorstwa – ERP lub System Realizacji Produkcji – MES), a 15% fabryk było w pełni zautomatyzowanych¹¹. Jak jednak podkreślają specjaliści z firmy ASTOR:

Oceniając stan automatyzacji polskiego przemysłu można odnieść wrażenie, że zmiany są bardzo dynamiczne. W porównaniu z innymi krajami mamy jednak wiele do nadrobienia. Międzynarodowa

⁸ ASTOR, *Przemysł 4.0. Rewolucja już tu jest. Co o niej wiesz?* (raport online), s. 11.

⁹ Informacja prasowa przekazana przez firmę ASTOR.

¹⁰ Za: Maciej Borkowski, Vice President New Generation Services, ABSL.

¹¹ Informacja prasowa przekazana przez firmę ASTOR oraz ASTOR, *Przemysł 4.0. Rewolucja już tu jest. Co o niej wiesz?* (raport online), s. 12.

Federacja Robotyki (International Federation of Robotics) klasyfikuje gęstość robotyzacji w Polsce znacznie poniżej średniej światowej, a w dodatku plasujemy się nawet za niektórymi państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Wyprzedzają nas Węgry, Słowacja i najbardziej dynamiczne Czechy. Mimo to, Polska oraz Czechy notują aktualnie najwyższy wzrost wdrożeń aplikacji zrobotyzowanych w Europie¹².

Proces automatyzacji wielu osobom kojarzy się z obawą o utrzymanie miejsca pracy i wizją masowych zwolnień. Rzeczywiście automatyzacją zagrożone są głównie proste i rutynowe czynności, wiele zawodów w najbliższej przyszłości ulegnie dezaktualizacji. Spośród cech sprzyjających zastąpieniu przez maszyny wymienić można¹³:

- powtarzalność, algorytmizację
- postępowanie według wzoru
- dużą siłę fizyczną
- pracę w niebezpiecznych warunkach

Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny szacuje, że do 2025 roku 90% zawodów będzie wymagało posiadania jakichkolwiek kompetencji cyfrowych¹⁴. Należy jednak podkreślić, że automatyzacja obejmie przede wszystkim nieciekawe i niebezpieczne zadania, a w miejsce zlikwidowanych miejsc pracy

¹² Informacja prasowa przekazana przez firmę ASTOR.

¹³ M. Bitner i inni, *Czy robot zabierze Ci pracę? Sektorowa analiza komputeryzacji i robotyzacji europejskich rynków pracy* (raport online), s. 7.

¹⁴ http://luotsi.lappi.fi/c/document_library/get_file?folderId=3312000&name=DL_FE-30184.pdf, dostęp 13.04.2017 r.

powstaną nowe zawody wymagające łączenia efektywności maszyny z unikalnymi kompetencjami człowieka, takimi jak¹⁵:

- oryginalność, kreatywność
- umiejętności społeczne
- koordynacja ruchowa
- dostosowanie się do nietypowych warunków pracy

Automatyzacja pracy nie wiąże się także z gwałtowną redukcją etatów. Jedynie 12% firm rozważa redukcję zatrudnienia w wyniku wprowadzenia rozwiązań RPA/AI¹⁶. Widać także, że pomimo zachodzących procesów automatyzacji, stopa bezrobocia w województwie małopolskim była w roku 2017 rekordowo niska¹⁷. Automatyzacja staje się zatem pomocnym narzędziem w rozwiązaniu problemu deficytu kadrowego¹⁸. Podkreśla się również, że procesy związane z automatyzacją stawiają wyzwanie przed współczesnym rynkiem pracy, ponieważ w przyszłości oczekiwane będą umiejętności, takie jak: zdolność odczytywania znaczeń, umiejętności interpersonalne, innowacyjność, kompetencje kulturowe, umiejętność myślenia analitycznego, biegłość w obsłudze nowych mediów, nastawienie projektowe, transdyscyplinarność, umiejętność filtrowania informacji, umiejętność pracy w zespole „wirtualnym”¹⁹.

¹⁵ M. Bitner i inni, *Czy robot zabierze Ci pracę? Sektorowa analiza komputeryzacji i robotyzacji europejskich rynków pracy* (raport online), s. 7.

¹⁶ Za: Maciej Borkowski, Vice President New Generation Services, ABSL.

¹⁷ W grudniu 2017 roku stopa bezrobocia dla województwa małopolskiego wynosiła 5,4% .

¹⁸ Informacja prasowa przekazana przez firmę ASTOR.

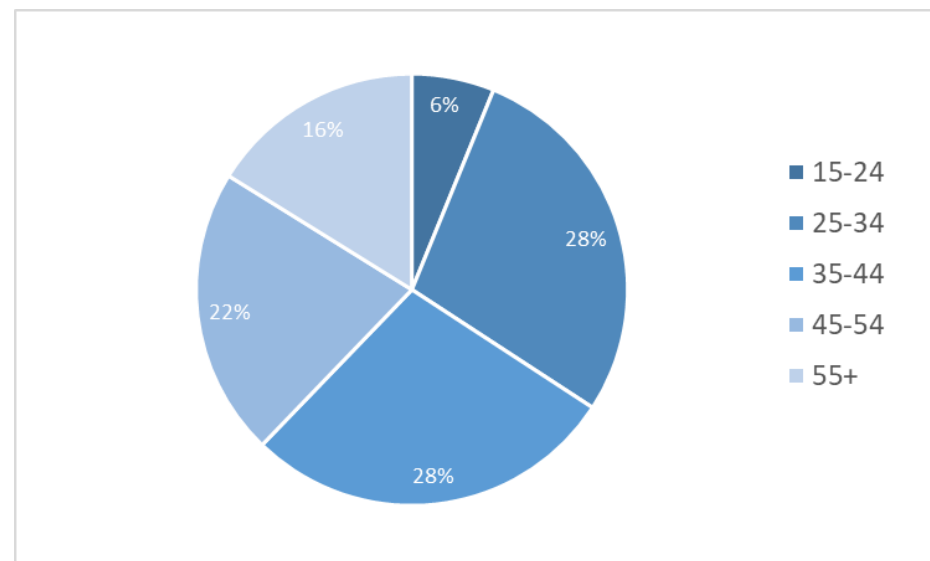
¹⁹ A. Davies i inni, *Future Work Skills 2020* (raport online), s. 8-12.

Liczba i charakter pracujących

W IV kwartale 2017 roku w województwie małopolskim liczba pracujących wyniosła 1,425 mln, co stanowi 8,7% pracujących w Polsce. W stosunku do analogicznego okresu w roku ubiegłym liczba pracujących zmniejszyła się o 18 tys. osób, a w porównaniu do poprzedniego kwartału – o 3 tys. W pełnym wymiarze godzinowym pracuje zdecydowana większość Małopolan (92%), zatrudnienie na część etatu wciąż nie jest popularną formą zatrudnienia zarówno w województwie małopolskim, jak i w całej Polsce. Wśród pracujących dominują mężczyźni (55%) oraz osoby zatrudnione w usługach (59%). W przemyśle i budownictwie zatrudnionych jest natomiast 32% pracujących, a w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie, rybactwie - 9%.

Biorąc pod uwagę kategorie wiekowe osób pracujących w województwie małopolskim ciężko wyróżnić dominującą grupę. Widać za to wyraźnie, że najmniejszy udział mają kategorie skrajne: 15-24 lata oraz 55 lat i więcej. W porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego widać spadek udziału młodszych kategorii wiekowych (do 34 roku życia).

Wykres 1. Pracujący w województwie małopolskim według kategorii wiekowych

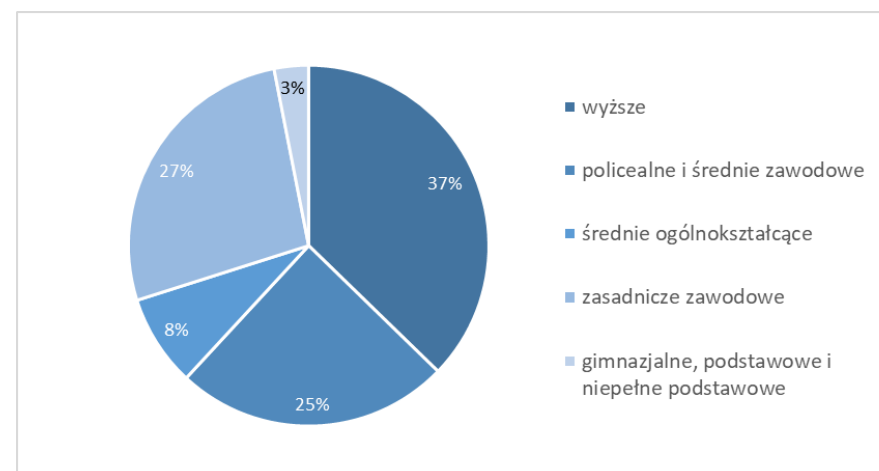

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim – IV kwartał 2017 r.

Wśród pracujących w województwie małopolskim dominują osoby z wyższym wykształceniem (37% pracujących). Spory udział jest także osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (27%) oraz policealnym i średnim zawodowym (25%). Porównując strukturę wykształcenia wśród pracujących do roku poprzedniego, można zauważyć wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym (o 2 p. proc.).

Wskaźnik zatrudnienia wyniósł w IV kwartale w województwie małopolskim 53,7%, czyli dokładnie tyle ile średnio w Polsce. W porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego wskaźnik ten spadł o 0,7 p. proc., a w porównaniu do III kwartału 2016 r. spadł o 0,1 p. proc. Najwyższy wskaźnik zatrudnienia występował wśród mężczyzn (61,4%), osób w wieku 35-44 lat (83%) oraz osób z wykształceniem wyższym (79,3%).

Wykres 2. Pracujący w województwie małopolskim według wykształcenia

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim – IV kwartał 2017 r.

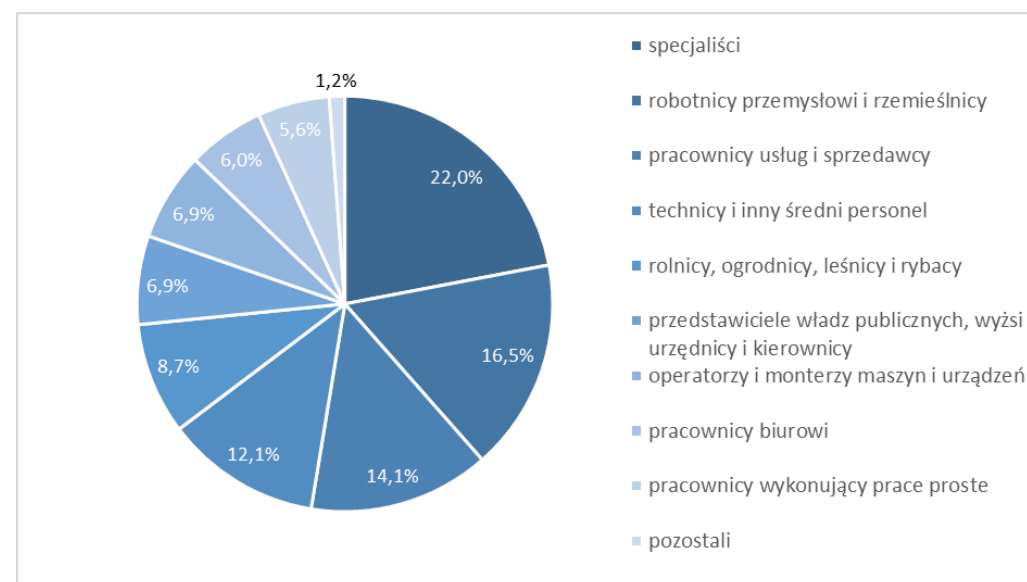
Przyglądając się strukturze pracujących według grup zawodów można zauważyć, że w województwie małopolskim dominują specjaliści (22%), robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (16,5%), pracownicy usług i sprzedawcy (14,1%), a także technicy i inny średni personel (12,1%).

Wśród pracujących w IV kwartale 2017 roku zdecydowana większość (1103 tys., 77,4%) to pracownicy najemni, czyli zatrudnieni na podstawie stosunku pracy (przed rokiem w analogicznym okresie pracownicy najemni stanowili 77% pracujących).

Warto zaznaczyć, że województwo małopolskie jest liderem pod względem zatrudnienia w sektorze nowoczesnych usług biznesowych. Według najnowszych danych w krakowskich centrach usług biznesowych (BPO, SSC, IT, R&D) było zatrudnionych ponad 63 tys. pracowników²⁰. Jest to wzrost o 13% w porównaniu do analogicznego okresu w roku poprzednim²¹. W 2017 roku na terenie Krakowa działalność rozpoczęły takie firmy jak: *Infinity Ward, Kingfisher, Qualtrics, Varroc Lighting Systems, ABB, ACT•1 Group, Align Solutions, HedgeServ, Xceedance*.

²⁰ Stan w pierwszym kwartale 2018 r., na podstawie ankiety ABSL skierowanej do centrów usług. Uwaga: w analizach ABSL nie uwzględnia się firm, które świadczą usługi wyłącznie w języku polskim dla klientów zlokalizowanych w Polsce. Ograniczenie to nie dotyczy centrów IT oraz R&D zajmujących się rozwojem oprogramowania, co z zasady wymaga tworzenia „produktu” w języku angielskim.
²¹ ABSL, *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2017* (raport online), s. 11.

Wykres 3. Pracujący w województwie małopolskim według grup zawodów

Źródło: *Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie małopolskim – IV kwartał 2017 r.*

W IV kwartale 2017 roku w województwie małopolskim było 1499 tys. osób aktywnych zawodowo, a współczynnik aktywności zawodowej wyniósł 56,5% (w Polsce 56,2%) i był niższy o 0,6 p. proc. w porównaniu do analogicznego okresu w roku poprzednim oraz 0,5 p. proc. wyższy niż w III kwartale 2017 roku.

Zdecydowanie wyższy współczynnik aktywności zawodowej występuje wśród mężczyzn - 65,5%, wśród kobiet jest on o 17,3 p. proc. niższy. Największy współczynnik aktywności zawodowej zanotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (81,6%) oraz w grupie wiekowej 35-44 lat (87,3%), zaś najniższy wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (11,5%) oraz w grupie wiekowej 55 lat i więcej (25%).

Obciążenie pracujących osobami niepracującymi (bezrobotnymi i biernymi zawodowo) wyniosło w IV kwartale 2017 r. 862 osoby niepracujące na 1000 pracujących (w Polsce to 864 osoby). W porównaniu do roku poprzedniego oraz III kwartału obciążenie pracujących osobami niepracującymi wzrosło – w 2016 roku wynosiło 839, a w III kwartale 2017 roku wyniosło 857 osób.

Zatrudnienie

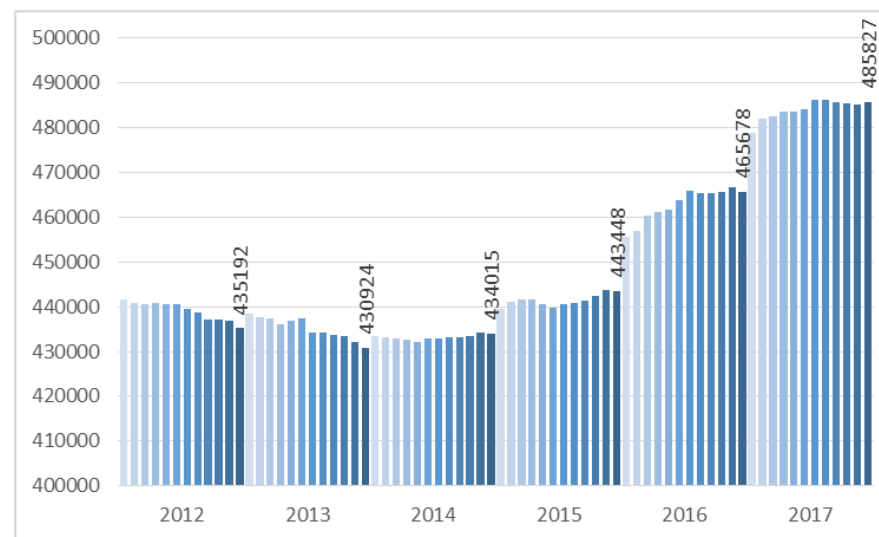
Przeciętne zatrudnienie²² w województwie małopolskim stopniowo wzrasta od 2014 roku. W roku 2017 średnioroczne przeciętne zatrudnienie wyniosło 483,6 tys. Różnica pomiędzy przeciętnym zatrudnieniem a liczbą pracujących wynika z definicji przyjętych przez Główny Urząd Statystyczny²³.

Od kilku lat zaobserwować można tendencję wzrostową – w porównaniu do 2016 roku przeciętne średnioroczne zatrudnienie wzrosło o ponad 23 tys. osób, a w porównaniu do roku 2015 o prawie 43 tys.

²² Dane wg sekcji PKD 2007.

²³ Pracujący według BAEL to osoby, które w badanym tygodniu wykonywały (przez co najmniej 1 godzinę) pracę przynoszącą zarobek lub dochód, prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem, a także osoby, które formalnie miały pracę, ale z różnych powodów jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu itp.). Dane w zakresie przeciętnego zatrudnienia dotyczą natomiast podmiotów gospodarczych sektora przedsiębiorstw, w których liczba pracujących przekracza 9 osób i obejmują osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy oraz w niepełnym, po przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

Wykres 4. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce (tys. osób) w latach 2012-2017

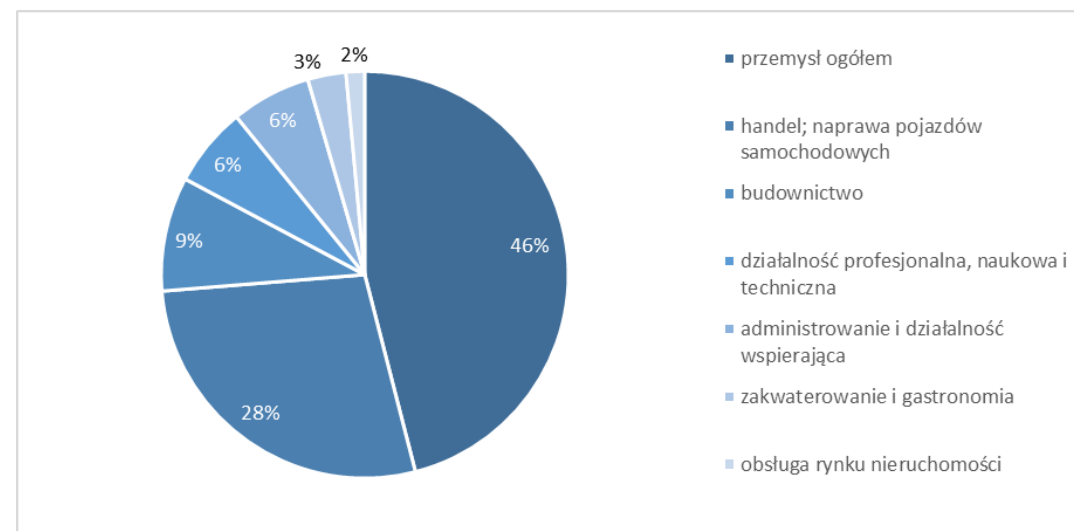

Na wykresie podano wartości dla grudnia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego – IV kwartał 2017*.

W roku 2017 przeciętne zatrudnienie największe było w przemyśle (46%) oraz w handlu i naprawie pojazdów samochodowych (28%). Największą dynamikę przeciętnego zatrudnienia w stosunku do 2016 roku można było zaobserwować w sekcji dot. administrowania i działalności wspierającej (wzrost o 18%), a także w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (wzrost o 13%). Najmniejszą dynamikę przeciętnego zatrudnienia zanotowano natomiast w handlu i naprawie pojazdów samochodowych (brak wzrostu), budownictwie (wzrost o 2%), a także w obsłudze rynku nieruchomości (wzrost o 3%).

Wykres 5. Przeciętne zatrudnienie wg. sekcji PKD 2007

Źródło: Bank Danych Lokalnych

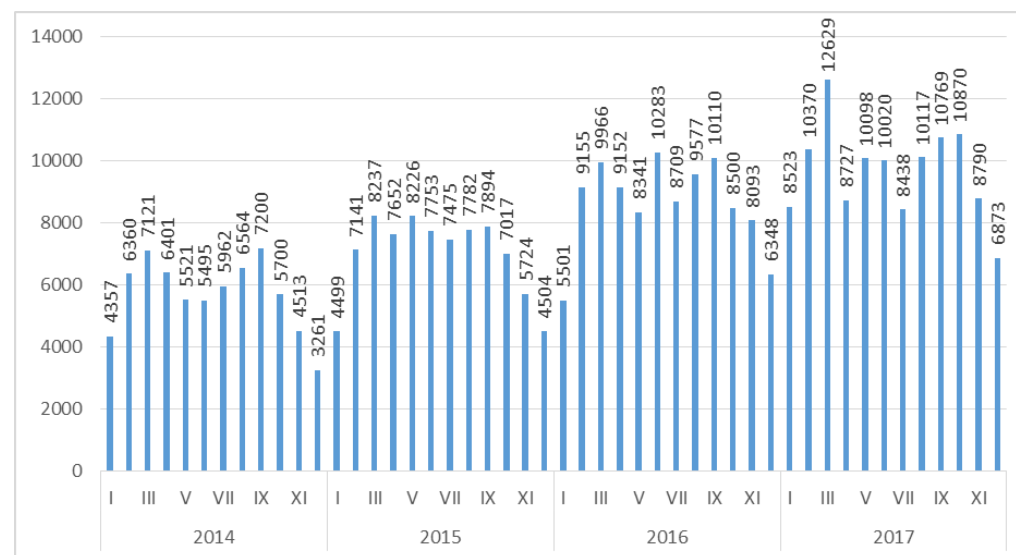
Zapotrzebowanie na pracowników

W porównaniu do poprzedniego roku zapotrzebowanie na pracowników znacząco wzrosło – według danych GUS w IV kwartale 2017 roku w Polsce liczba wolnych miejsc pracy wynosiła 117,8 tys.²⁴ i w porównaniu do analogicznego okresu w roku poprzednim wzrosła o 39,8 tys. (51%). W skali województwa natomiast liczba wolnych miejsc pracy wyniosła 11,3 tys. i w porównaniu do poprzedniego roku wzrosła o 4,5 tys. (66%).

Wzrost zapotrzebowania na pracowników widoczny jest także w ofertach pracy w dyspozycji małopolskich urzędów pracy. W 2017 roku w powiatowych urzędach pracy zgłoszono 116 224 ofert pracy (o 12%, czyli 12 489 ofert więcej niż w roku ubiegłym).

Warto zauważyć także, że w IV kwartale 2017 roku w skali kraju powstało 143 tys. nowoutworzonych miejsc pracy – to o 23,3 tys. (19,5%) więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 6. Liczba ofert pracy w dyspozycji małopolskich powiatowych urzędów pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

²⁴ W podmiotach zatrudniających co najmniej 1 osobę, źródło: GUS, *Popyt na pracę w IV kwartale 2017 roku* (raport online).

Praca nierejestrowana

Szara strefa definiowana jest jako „działalność gospodarcza prowadzona poza oficjalnym obiegiem podlegającym kontroli państwa”²⁵. Na szarą strefę składa się działalność nielegalna (zabroniona przez prawo np. produkcja i handel narkotykami, przemyt papierosów, działalność sutenerska), ukryta (działalność prowadzona przez zarejestrowane przedsiębiorstwa np. zaniżanie obrotów, niewypłacanie płacy minimalnej, niespełnianie norm technicznych, bezpieczeństwa itp.) oraz nieformalna (niezarejestrowana działalność). Osoby pracujące w szarej strefie nie są objęte ubezpieczeniami, prawami pracowniczymi, prawem do emerytury. Jak zauważają autorzy raportu „Szara strefa 2018”: *Dla pewnej części osób praca w szarej strefie może być wyborem, ale większość decyduje się na pracę nierejestrowaną, gdyż z uwagi na niskie kwalifikacje lub specyfikę lokalnego rynku pracy nie ma szans na legalne zatrudnienie*²⁶.

Według szacunków GUS-u szara strefa wyniosła w 2015 roku 243 mln (udział 13,5% gospodarki), a w kolejnych latach szacunki szarej strefy zaproponowane przez Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych (IPAG), opierające się na definicji zaproponowanej przez GUS wyniosły odpowiednio 253 mln w 2016 roku (13,6%), 262 mln w 2017 roku (13,2%) i prognoza na 2018 rok – 271 mln (12,9%). Szacunki rozmiarów szarej strefy, opierające się na doszacowaniach Instytutu są dużo wyższe – w 2018 roku udział szarej strefy w polskiej gospodarce prognozowany jest na 18%. Doszacowania IPAG uwzględniają dodatkowe obszary gospodarki,

których nie obejmuje GUS, takie jak handel targowiskowy, przygraniczny, nielegalny handel paliwami, hazard, usługi edukacyjne. Należy jednak zwrócić uwagę na stały spadek udziału szarej strefy w polskiej gospodarce.

Tabela 1 . Szacunki rozmiarów szarej strefy (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2014-2018 (w mln zł)

	2014	2015	2016	2017	2018
Gospodarka nieobserwowana (GUS) (1)	229	243	253	262	271
Doszacowania IPAG (2)	132	127	124	134	131
Szara strefa (ujęcie IPAG) (1+2)	361	370	377	396	402
PKB skorygowany o szarą strefę w ujęciu IPAG	1 851	1 926	1 983	2 116	2 231
Udział szarej strefy w skorygowanym PKB	19,5%	19,2%	19,0%	18,7%	18,0%

Źródło: GUS, szacunki IPAG za: J. Fundowicz, K. Łapiński, B. Wyżnikiewicz, Szara strefa 2018, Warszawa 2018.

²⁵ J. Fundowicz, K. Łapiński, B. Wyżnikiewicz, Szara strefa 2018, Warszawa 2018, s. 6.

²⁶ Tamże, s. 9.

Skalę problemu szarej strefy w Małopolsce można obserwować na przykładzie badania zrealizowanego po drugiej edycji zlecania działań aktywizacyjnych w województwie małopolskim²⁷. W większości powiatów pośrednicy pracy identyfikowali duży problem z zatrudnianiem w szarej strefie nie tylko wśród klientów centrów aktywizacyjnych, którzy zostali zakwalifikowani do udziału w programie, ale także wśród firm, z którymi podjęto współpracę. W powiecie limanowskim zatrudnienie w szarej strefie miało miejsce w około połowie firm współpracujących, natomiast wśród klientów programu około 40% zarejestrowanych bezrobotnych pracowało w szarej strefie (deklarowało lub były co do tego podejrzenia). W powiecie myślenickim doradcy zawodowi przyznają, że występowanie szarej strefy w powiecie jest powszechne, szczególnie w branżach takich jak budownictwo, gastronomia i usługi. Często zdarzają się sytuacje, że na umowie widnieje stawka płacy minimalnej, a reszta wypłacana jest „pod stołem”. W powiecie nowosądeckim natomiast zauważono, że brak umowy bardzo często wynikał z jednej strony ze społecznego przyzwolenia na tego rodzaju praktyki, a z drugiej strony z braku jednoznacznego komunikatu ze strony pracownika o chęci zalegalizowania zatrudnienia. Doradcy zwracali uwagę na brak świadomości swoich praw wśród pracowników oraz brak umiejętności negocjacyjnych. W powiecie olkuskim szacowano, że w szarej strefie pracuje około połowa osób skierowanych do działań aktywizacyjnych. Pracodawcy zatrudniający nielegalnie to głównie małe firmy, które często proponują swoim pracownikom wyższe wynagrodzenie za pracę bez umowy. W powiecie suskim około 40% klientów centrów aktywizacyjnych pracowało w szarej strefie, natomiast w powiecie wadowickim około połowa klientów była zatrudniona w szarej

strefie, a większość z nich osiągała dochody także z innych źródeł – zasiłków, alimentów (obawa przed utratą zasiłków).

Duży udział szarej strefy w niektórych branżach potwierdzają także wyniki badania *Barometr zawodów*. Eksperti wskazywali, że w poszczególnych powiatach województwa małopolskiego szara strefa dotyczy w szczególności branży budowlanej (pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie, robotnicy budowlani, murarze i tynkarze, brukarze), gastronomii (pomoce kuchenne, kelnerzy i barmani, kucharze, cukiernicy), a także zawodów takich jak fryzjerzy, kosmetyczki, opiekunki dziecięce, mechanicy pojazdów samochodowych, blacharze i lakiernicy samochodowi, sprzętaczki i pokojowe oraz krawcy i pracownicy produkcji odzieży.

²⁷ Industry Personnel Services, *Aktywizacja zawodowa osób długotrwale bezrobotnych na terenie województwa małopolskiego – analiza porównawcza*, Warszawa 2017.

Wynagrodzenia

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto według przedsiębiorstw wyniosło w województwie małopolskim 4375,40 zł w roku 2017, czyli o 309 zł więcej niż w roku poprzednim (wzrost o 7,6%). Dynamika wzrostu wynagrodzeń w województwie małopolskim była wyższa niż średnio w kraju (dla Polski wzrost o prawie 6%), jednak przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce było wyższe o 155 zł.

Największy wzrost wynagrodzeń w województwie małopolskim odnotowano w handlu i naprawie pojazdów samochodowych oraz w budownictwie (sekcje według PKD 2007), odpowiednio o 11% oraz 8%. Najślabszy wzrost wynagrodzeń zanotowano w transporcie i gospodarce magazynowej (1,9%), obsłudze rynku nieruchomości (5,3%) oraz przemyśle (5,6%).

Przeciętne wynagrodzenia brutto, które publikowane są przez urzędy statystyczne nie odzwierciedlają jednak w pełni sytuacji na rynku pracy. Średnie wynagrodzenia zawyżane są przez płace bardzo wysokie, dlatego lepszym narzędziem do porównań jest np. mediana zarobków, która jednak publikowana jest przez GUS co dwa lata – ostatnie dane pochodzą z 2016 roku. Trzeba także wziąć pod uwagę, że urzędy statystyczne dostarczają informacji o zarobkach w firmach zatrudniających ponad 9 osób (sprawozdanie Z-12). W 2016 roku mediana wynagrodzeń w Polsce wyniosła 3 510,67 zł i była niższa od średniego wynagrodzenia o 836 zł.

Tabela 2. Dynamika przeciętnego wynagrodzenia brutto według sekcji PKD 2007 w województwie małopolskim

Sekcje wg PKD 2007	Rok		Wzrost wynagrodzeń 2017 do 2016
	2016	2017	
handel; naprawa pojazdów samochodowych	3289,98	3653,20	11,04%
budownictwo	3787,74	4089,12	7,96%
informacja i komunikacja	7591,46	8123,91	7,01%
zakwaterowanie i gastronomia	2717,07	2904,93	6,91%
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	6757,89	7223,88	6,90%
administrowanie i działalność wspierająca	3246,66	3458,45	6,52%
przemysł ogółem	4139,07	4370,48	5,59%
obsługa rynku nieruchomości	3942,52	4151,53	5,30%
transport i gospodarka magazynowa	3227,13	3287,40	1,87%
ogółem	4065,97	4375,40	7,61%

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego – IV kwartał 2017*.

Analizując wynagrodzenia w Polsce można także spojrzeć na odsetek pracowników otrzymujących wynagrodzenie równe co najwyżej przeciętnemu wynagrodzeniu. W podziale na grupy zawodowe widać, że grupą, w której największy odsetek pracujących zarabia co najwyżej średnią krajową są pracownicy wykonujący prace proste (95,6%), pracownicy usług osobistych i sprzedawcy (92,9%), a także rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy (87,7%).

W 2016 roku wśród zatrudnionych w gospodarce narodowej 1,465 mln osób w Polsce otrzymywało wynagrodzenie nieprzekraczające obowiązującego minimalnego wynagrodzenia (w 2016 roku minimalne wynagrodzenie wynosiło 1850 zł)²⁸. W województwie małopolskim było to 155 tys. osób, o 16 tys. osób więcej niż w roku 2015. Odsetek osób pracujących za minimalne wynagrodzenie i niższe wyniósł w województwie małopolskim 17% i był o 4 p. proc. wyższy niż w skali kraju (na przestrzeni ostatnich lat odsetek ten nieznacznie rośnie: w 2013 r. wyniósł 15%, a w 2014 oraz 2015 roku – 16%). W skali kraju największy odsetek osób zarabiających co najwyżej wynagrodzenie minimalne występuje w budownictwie (31%), handlu, naprawie pojazdów samochodowych oraz zakwaterowaniu i gastronomii (24%), a także działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (24%).

²⁸ Stan na grudzień 2016 roku.

Tabela 3. Odsetek pracowników otrzymujących wynagrodzenie równe co najwyżej przeciętnemu wynagrodzeniu w gospodarce narodowej według „wielkich” grup zawodów²⁹

	ogółem	mężczyźni	kobiety
ogółem	66,2	62,1	70,5
specjaliści	44,2	33,6	50,0
robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	78,2	75,0	95,6
pracownicy usług i sprzedawcy	92,9	88,4	95,1
technicy i inny średni personel	62,1	49,5	72,5
rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	87,7	86,0	93,2
przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy	24,8	21,6	28,7
operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	76,6	72,8	91,5
pracownicy biurowi	79,8	78,4	80,7
pracownicy wykonujący prace proste	95,6	90,9	98,6

Źródło: GUS, *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2016 r.*

²⁹ Średnie wynagrodzenie miesięczne ogółem brutto w październiku 2016 roku wyniosło 4346,76 zł brutto. Źródło: GUS, *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2016 r.* (raport online)

Wśród nowoczesnych usług biznesowych (BPO, SSC, IT, R&D), czyli tzw. usług outsourcingowych, na rynku krakowskim największe tempo wynagrodzeń można zaobserwować w przypadku stanowisk specjalistycznych w obszarze IT – jest to wynik dużego zapotrzebowania na tego rodzaju usługi.

Dynamiczny wzrost sektora oraz drenaż kandydatów z odpowiednimi kwalifikacjami wpływa na to, że pracodawcy od pewnego czasu mocno odczuwają presję płacową i borykają się z problemami z tym związanymi. By przyciągnąć do siebie najlepszych pracowników, firmy oferują coraz to bardziej atrakcyjne wynagrodzenia, jednocześnie podejmując działania związane z budową i rozwojem systemów motywacyjnych oraz często niestandardowych benefitów pozapłacowych³⁰.

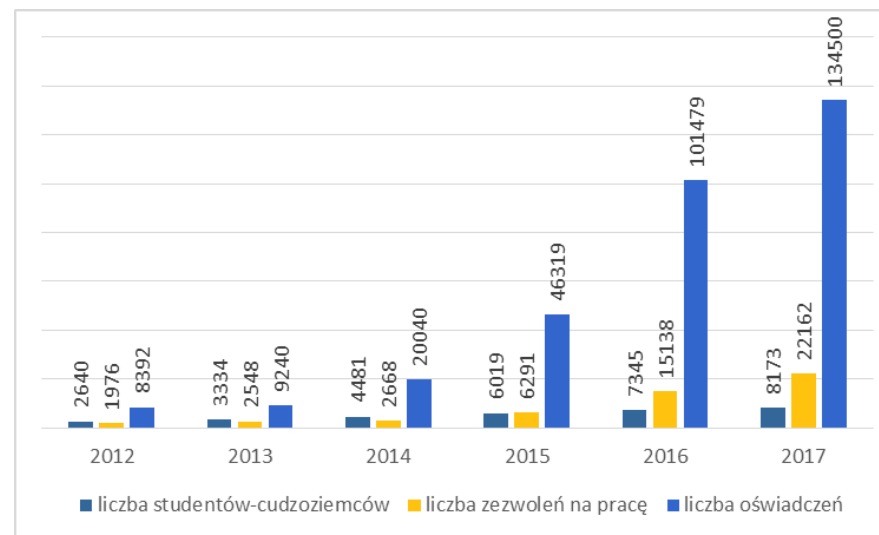
³⁰ Źródło: Katarzyna Kucharek, *Randstad Professionals Key Account Manager*

Imigranci zarobkowi

W 2017 roku zarejestrowano 134 500 oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemca z Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji oraz Ukrainy na czas do 6 miesięcy, w stosunku do roku 2016 liczba ta wzrosła o 33%. Tempo wzrostu liczby zarejestrowanych oświadczeń wyraźnie zmalało, bowiem w 2016 roku w porównaniu do roku 2015 wynosiło 116%. W 2017 roku wciąż dominowały oświadczenia o zamiarze zatrudnienia cudzoziemców z Ukrainy (95% wszystkich oświadczeń), można jednak zauważyć wzrost udziału liczby oświadczeń z Białorusi, Gruzji i Armenii. Szczególnie wyraźny jest wzrost liczby oświadczeń o zamiarze zatrudnienia cudzoziemców z Gruzji – w stosunku do 2016 roku liczba ta wzrosła o ponad 900% (104 oświadczenia w 2016 roku i 1058 oświadczeń w 2017 roku).

Jeżeli chodzi o zezwolenia na pracę dla cudzoziemców to w roku 2017 wydano ich w województwie małopolskim 22 162, czyli o 7 024 więcej niż w roku ubiegłym (wzrost o 46%). 82% zezwoleń dotyczyło obywateli Ukrainy, 4% obywateli Mołdawii, 3% Nepalu, niecałe 2% Indii, 1,6% Bangladeszu. W porównaniu do roku ubiegłego widać zmniejszony udział zezwoleń na pracę dla obywateli Ukrainy (w 2016 roku było to 86%), Mołdawii (ponad 5% w zeszłym roku), za to zwiększył się udział wydanych zezwoleń na pracę z krajów pozaeuropejskich: Indii (1% w zeszłym roku, porównując 2017 rok do 2016 jest wzrost o 247 wydanych zezwoleń), Nepalu (w 2016 roku było to 9 zezwoleń, a w 2017 roku już 650 zezwoleń) i Bangladeszu (udział 0,4% w 2016 roku, wzrost o 299 wydanych zezwoleń).

Wykres 7. Napływy cudzoziemców do Małopolski w latach 2012-2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (liczba oświadczeń), danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (liczba zezwoleń na pracę – sprawozdania MRPiPS-04) oraz GUS „Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim 2016/17” (liczba studentów-cudzoziemców)

Wśród zezwoleń na pracę dla cudzoziemców wydanych w 2017 roku przeważały zezwolenia dla operatorów i monterów maszyn i urządzeń (33%), robotników przemysłowych i rzemieślników (26%) oraz pracowników wykonujących prace proste (19%). Sporo było także zezwoleń na pracę dla specjalistów (1869 – 8,5%).

Jeśli chodzi o udział obcokrajowców w strukturze zatrudnienia centrów nowoczesnych usług biznesowych (tzw. Usług outsourcingowych) w Krakowie to wyniósł on w 2017 roku 11% (około 7 tys. pracujących obcokrajowców) i był wyższy niż średnio w Polsce (9,5%). Wśród cudzoziemców zatrudnionych w sektorze nowoczesnych usług biznesowych zdecydowanie dominują Ukraińcy, zatrudnionych jest także dużo Włochów, Hiszpanów, Francuzów, Rosjan i Białorusinów³¹.

³¹ ABSL na podstawie ankiety skierowanej do centrów usług w Krakowie (respondenci zatrudniają 37 000 osób).

Wydawca: Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie
Pl. Na Stawach 1, 30-107 Kraków
tel.: 12 428 78 70 faks: 12 422 97 85
kancelaria@wup-krakow.pl
www.wup-krakow.pl